

Bij het aanbreken van het tijdperk van Michaël

Kerngedachten 78-84 van Rudolf Steiner, inclusief Steiners inleiding

Dornach, 17 augustus 1924

Uit: Kerngedachten van de antroposofie – Wat Michaël wil (GA 26)
Bladzijde 53 tot en met 57
Uitgeverij: Vrij Geestesleven/Zeist
Stichting Rudolf Steiner Vertalingen (2012)
Vertaler: Paula Giel-De Looff

Tot aan de negende eeuw na het mysterie van Golgotha stond de mens anders tegenover zijn gedachten dan later. Hij had niet het beleven dat hij de in zijn ziel levende gedachten zelf voortbracht. Hij beschouwde ze als ingevingen van een geestelijke wereld. Ook wanneer hij gedachten had over wat hij met zijn zintuigen waarnam, waren die gedachten voor hem openbaringen van het goddelijke, dat uit de zintuiglijke dingen tot hem sprak.

Wie geestelijk kan schouwen, begrijpt dit beleven. Want als een geestelijke werkelijkheid zich aan de ziel meedeelt, heb je nooit het gevoel: daar is de geestelijke waarneming, en zelf vorm je de gedachte om die waarneming te begrijpen; je *schouwt* de gedachte, die in de waarneming vervat en daarmee gegeven is, even objectief als de waarneming zelf.

Met de negende eeuw - het spreekt vanzelf dat zulke aanduidingen als een gemiddelde tijdsaanduiding moeten worden opgevat; de overgang gaat heel geleidelijk - lichtte in de menszielen de persoonlijk-individuele intelligentie op. De mens kreeg het gevoel: ik *vorm* de gedachten. En dit vormen van gedachten werd in het zieleleven het voornaamste, zodat denkers van die tijd het wezen van de menselijke ziel zagen in intelligent gedrag. Voorheen had men een imaginerende voorstelling van de ziel. Men zag het wezen van de ziel niet in het vormen van gedachten, maar in het deelhebben aan de geestelijke inhoud van de wereld. De bovenzinnelijke geestelijke wezens stelde men zich voor als denkend, en ze zijn werkzaam in de mens; ze denken ook in hem. Wat zo van de bovenzinnelijke geestelijke wereld in de mens leeft, beleefde men als ziel.

Zodra de mens met zijn waarneming in de geestelijke wereld doordringt, nadert hij concrete geestelijke wezensmachten. In oude leren werd de geestelijke macht, waaruit *de gedachten over de dingen voortvloeien*, met de naam *Michaël* aangeduid. Deze naam kan gehandhaafd worden. We kunnen zeggen: eens ontvingen de mensen hun

gedachten van Michaël. Michaël beheerde de kosmische intelligentie. Vanaf de negende eeuw merkten de mensen niet meer dat Michaël hun gedachten inspireert. Die waren zijn heerschappij ontvallen; ze vielen uit de geestelijke wereld in de individuele mensenzielen.

Het denkleven werd voortaan binnen de mensheid ontwikkeld. Aanvankelijk waren de mensen onzeker over wat ze aan de gedachten hadden. Deze onzekerheid leefde in wat de scholastici leerden. **De scholastici vielen uiteen in realisten en nominalisten.** De realisten - van wie de leiders Thomas van Aquino en zijn volgelingen waren - voelden nog dat gedachte en ding bij elkaar horen. Daarom zagen zij in de gedachten een realiteit, die in de dingen leeft. Ze beschouwden de gedachten van de mens als iets, wat als realiteit uit de dingen in de ziel stroomt. - De nominalisten voelden sterk het feit, dat de ziel zelf haar gedachten vormt. Zij ervoeren de gedachten slechts als iets subjectiefs, dat in de ziel leeft en met de dingen niets te maken heeft. Ze meenden dat de gedachten slechts door mensen gevormde namen voor de dingen zijn. (Men had het niet over 'gedachten', maar over 'universalia'; maar dat doet er voor het principe van deze visie niet toe, aangezien gedachten altijd iets universeels hebben in verhouding tot de dingen op zich.)

We kunnen zeggen: de realisten wilden Michaël trouw blijven; ook toen de gedachten uit *zijn* gebied in het gebied van de mensen gevallen waren, wilden ze als denkers Michaël dienen als vorst van de intelligentie van de kosmos. - De nominalisten werden in het onbewuste deel van hun ziel ontrouw aan Michaël. Zij beschouwden niet Michaël, maar de mens als eigenaar van de gedachten.

Het nominalisme won aan verbreiding en invloed. Dat kon zo doorgaan tot in het laatste derde deel van de negentiende eeuw. In dat tijdperk ervoeren degenen die iets afwisten van de waarneming van geestelijke gebeurtenissen in de kosmos, dat Michaël de stroom van het intellectuele leven was gevolgd. Hij zoekt naar een nieuwe metamorfose van zijn kosmische opgave. **Vroeger liet hij vanuit de geestelijke wereld de gedachten in de zielen van de mensen stromen; vanaf het laatste derde deel van de negentiende eeuw wil hij in de zielen van de mensen leven, waarin de gedachten gevormd worden. Vroeger zagen de mensen die met Michaël verwant waren hoe Michaël zijn activiteiten in het geestelijk gebied ontplooiden; nu beseffen ze dat ze Michaël in hun hart moeten laten wonen; nu wijden ze hem hun door gedachten gedragen geestelijk leven; nu laten ze zich in hun vrije, individuele gedachtelevens door Michaël onderrichten over de juiste wegen die de ziel moet gaan.**

Mensen die in hun vorige leven op aarde in het geïnspireerde gedachteleven gestaan hebben, die dus dienaren van Michaël waren, en die aan het eind van de negentiende eeuw weer op aarde gekomen waren, voelden zich tot zo'n vrijwillige

Michaëlgemeenschap aangetrokken. Zij beschouwden hun oude gedachte-inspirator voortaan als hun leidsman in het hogere gedachteleven.

Wie op zulke dingen acht slaat, kon weten welk een ommezwaai zich in het laatste derde deel van de negentiende eeuw met betrekking tot het gedachteleven van de mensen heeft voorgedaan. Vroeger kon de mens slechts voelen hoe de gedachten zich vanuit zijn wezen vormden; vanaf het genoemde tijdstip kan hij zich boven zijn wezen verheffen; hij kan zijn innerlijk oog op het geestelijke richten; daar treedt Michaël hem tegemoet en die blijkt als vanouds verwant met heel het gedachteleven. Die bevrijdt de gedachten uit het gebied van het hoofd; hij maakt de weg naar het hart voor ze vrij; hij maakt het enthousiasme uit het gemoed los, zodat de mens met volle innerlijke overgave kan leven in alles wat in het *gedachtelicht* te ervaren is. Het tijdperk van Michaël is aangebroken. De harten beginnen gedachten te hebben, enthousiasme ontspringt niet meer alleen aan mystieke duisternis, maar aan door gedachten gedragen helderheid van ziel. Dit te begrijpen betekent Michaël in zijn gemoed opnemen. Gedachten die tegenwoordig naar het begrijpen van de geest streven, moeten voortkomen uit een hart dat klopt voor Michaël als de vurige gedachtevorst van het heeal.

Kerngedachten die vanuit het Goetheanum aan de leden van de Antroposofische Vereniging worden gegeven

79 De derde hiërarchie (Archai, Archangeloi, Angeloi) kunnen we geestelijk naderen als we denken, voelen en willen zo leren kennen, dat we daarin het geestelijke gewaarworden dat in de ziel werkt. Het denken plaatst aanvankelijk slechts beelden, geen realiteit in de wereld. Het voelen weeft in dit beeldende; het getuigt van iets reëls in de mens, maar kan het niet uitleven. Het willen ontplooit een realiteit, die het lichaam vooronderstelt, maar aan de vormgeving daarvan niet bewust meewerkt. Het wezenlijke dat in het denken leeft om het lichaam tot grondslag van dit denken te maken, het wezenlijke dat in het voelen leeft, om het lichaam tot meebelever van een realiteit te maken en het wezenlijke dat in het willen leeft om bewust aan de vormgeving daarvan mee te werken, leeft in de derde hiërarchie.

80 De tweede hiërarchie (Exousiai, Dynameis en Kyriotètes) kunnen we geestelijk naderen als we de natuurverschijnselen beschouwen als manifestaties van iets geestelijks dat erin leeft. De tweede hiërarchie heeft zo de natuur als verblijfplaats, om daarin aan de zielen te werken.

81 De eerste hiërarchie (Serafijnen, Cherubijnen, Tronen) kunnen we geestelijk naderen als we de verschijnselen, die in de rijken van natuur en mens plaatsvinden, beschouwen als de daden (scheppingen) van iets geestelijks dat daarin werkzaam is.

De eerste hiërarchie heeft zo de rijken van natuur en mens als werkgebied waarin zij zich ontplooit.

82 De mens kijkt omhoog naar de sterrenwerelden; wat zich daar voor de zintuigen tentoonspreidt is slechts de uiterlijke openbaring van die geestelijke wezens en hun verrichtingen, waarover in de vorige beschouwingen gesproken is als de wezens van de geestelijke rijken (hiërarchieën).

83 De aarde is het schouwtoneel van de drie natuurrijken en van het mensenrijk, voor zover deze de uiterlijke zintuiglijke verschijning van de activiteit van geestelijke wezens openbaren.

84 De krachten die van de kant van geestelijke wezens op de aardse natuurrijken en op het mensenrijk inwerken, onthullen zich aan de menselijke geest door de ware, geestelijk georiënteerde kennis van de sterrenwerelden.